

**REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODNOGA
GOSPODARSTVA**

**OPERATIVNI PROGRAM PODIZANJA NOVIH
NASADA VOĆNJAKA**

Zagreb, svibanj 2004.

1. UVOD

Uvjeti za uzgoj voća u Hrvatskoj, obzirom na klimu i tlo, postoje u cijeloj zemlji, osim dakako u planinskim područjima s nadmorskom visinom iznad 1000 m. Hrvatska je pored toga jedna od rijetkih europskih zemalja u kojoj se mogu proizvoditi gotovo sve vrste voća, od suprotropskih kultura agruma i maslina, do svih vrsta kontinentalnog jezgričavog, koštičavog, jezgrastog i jagodičastog voća.

U postojeći okolnostima domaća proizvodnja voća ne zadovoljava niti 50% domaćih potreba. Razlozi tome su većim dijelom naslijeđeno stanje, odnosno zapostavljanje i neafirmiranje voćarstva u Hrvatskoj u dužem razdoblju prije osamostaljenja, te u novije vrijeme nestimulativne mjere poljoprivredne politike koje nisu pogodovale prestrukturiraju postojeće pretežno ekstenzivne, i ratarske proizvodnje, u radno i kapitalno intenzivnu proizvodnju u voćarstvu, vinogradarstvu, maslinarstvu, povrtlarstvu i cvjećarstvu.

Upravo u ovim proizvodnjama, jedno poljoprivredno obiteljsko gospodarstvo može pronaći punu zaposlenost za dvije osobe i to na površini od 2-6 ha, obzirom da se u širem prosjeku ostvaruje 30 puta veći prihod, 20 puta veći dohodak i 15 puta veća dobit nego na istim ratarskim površinama. Pored toga, podizanjem nasada ubrzava se razvoj, smanjuje uvoz, povećava izvoz te zapošljavanje u nizu pratećih djelatnosti kao što su kemijska industrija, građevinarstvo, proizvodnja strojeva i opreme, prijevoznih sredstava, zatim distribucijska mreža trgovina i restorana.

Vlada Republike Hrvatske je zbog toga, na sjednici od 22. siječnja 2004. godine donijela Zaključak (klasa: 320-01/04-02/01, urbroj: 5030116-04-1) kojim se zadužuje Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva da u roku od 60 dana izradi operativne programe podizanja novih nasada vinograda, voćnjaka i maslina i predloži potrebne mjere za realizaciju tih programa.

2. ANALIZA SADAŠNJEG STANJA

Prema statističkim podacima voćarstvo zauzima 69.000 ha ili 2,2% od ukupnih poljoprivrednih površina. Oko 95% voćnjaka u vlasništvu je obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, te se ovdje radi o usitnjennoj i neproduktivnoj proizvodnji koja nije u funkciji opskrbe tržišta. Slijedom takve nepovoljne proizvodne strukture, te neorganiziranosti tržišta, Hrvatska, kako je uvedno rečeno, uvozi znatne količine voća svih vrsta voća, i to jabuka više od 50% domaće potrošnje, krušaka 80% te bresaka 70%. Objedinjeno promatrano od dvadesetak voćnih vrsta Hrvatska svojom proizvodnjom pokriva potrebe potrošnje samo u proizvodnji mandarina.

Ako se za primarnu proizvodnju u voćarstvu može reći da je nerazvijena i zapuštena, onda se za tržišne infrastrukturu može reći da je stanje bitno teže, jer su raspoloživi kapaciteti nedovoljni, a oprema je tehnološki zastarjela i to posebno u segmentu skladištenja, dorade, i prerade voća. To je razlogom da se veći dio proizvedenog voća neuvjetno skladišti te tako redovito propada znatan dio proizvedenih količina voća. Pri tome nerazvijena i neafirmirane veletržnička infrastruktura utječu na orijentiranost uvozu koji postaje obilježje je domaćeg tržišta. U takvim okolnostima domaći trgovci u pravilu ne ugovaraju proizvodnju s hrvatskim

proizvođačima voća, nego su orijentirani isključivo na uvoz, zbog čega je ovisnost o uvozu poprimila dramatične razmjere.

Donošenjem Zakona o državnoj potpore u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu (NN br. 87/02 i 117/03) uvedeni su modeli potpore za podizanje trajnih nasada, poticanje proizvodnje sadnog materijala te godišnja plaćanja za postojeće produktivne voćnjake. Međutim, zbog ukupnih potreba sustav potpore u poljoprivredi orijentiran je na poticaje biljnoj proizvodnji, te je dijelom ostao neprilagođen radno i kapitalno intenzivnoj poljoprivredi kakva je voćarska proizvodnja. Zbog ukupnosti naprijed navedene problematike u proteklom razdoblju plan podizanja nasada u sustavu državnih subvencija bio je realiziran sa približno 50%, odnosno u širem prosjeku godišnje je bilo podizano oko 400 hektara novih nasada.

3. CILJEVI, DINAMIKA I NOSITELJI PODIZANJA NASADA

Ciljevi Programa za razdoblje od četiri godine (od 2004. do 2007.) su:

- sadnja najmanje 15.000 ha novih voćnjaka i ostvarenje samodostatne proizvodnje voća,
- osiguranje samodostatne rasadničarske proizvodnje, odnosno zasnivanje nasada matičnjaka podloga i plemki te rasadnika,
- osiguranje svih preduvjeta (zemljište, proizvodnja sadnog materijala, poticaji i kreditiranje) nužnih za kontinuirano daljnje podizanje novih voćnjaka.

Nositelji podizanja novih nasada voćnjaka:

- poljoprivredna gospodarstva koja djeluju kao trgovačka društva, obrt ili zadruge,
- poljoprivredna gospodarstva prema Zakonu o poljoprivredi (NN br. 66/01, 83/02).

4. OGRANIČAVAJUĆI ČIMBENICI I MJERE POLJOPRIVREDNE POLITIKE

Operativni program podizanja novih nasada moguće je ostvariti uz uvjet bržeg otklanjanja određenih strukturalnih i administrativnih ograničenja, te boljom poticajnom politikom. Stoga u cilju provođenja ovoga programa nužno kontinuirano raditi na uklanjanju ograničavajućih čimbenika kao što su:

1. zemljišna politika u kojoj posebno prevladavaju naslijeđeni problemi s usitnjenošću seljačkih gospodarstava, i uopće gospodarenja poljoprivrednim zemljištem;
2. neorganiziranost i nedostatna tehnološka infrastruktura u kojoj naglašen nedostatak domaće proizvodnje osnovnog reprodukcijskog materijala (matični nasadi, rasadničarstvo),
3. nepostojanja regionalizacije proizvodnje,
4. nepovoljna situacija u sustavu kreditiranja, pri čemu se ističe nezainteresiranosti banaka za kreditiranje programa podizanja nasada, visoke

- kamatne stope, te problemi sa osiguranje garancija za obiteljska gospodarstva;
5. zaštita domaće proizvodnje od prekomjernog uvoza;
  6. slaba organiziranost proizvođača u proizvodnji, skladištenju, doradi i preradi proizvoda;
  7. sustav poticaja nije bio orijentiran na radno i kapitalno intenzivnu voćarsku proizvodnju;
  8. nedovoljna educiranost proizvođača, neadekvatna kadrovska, tehnička i financijska organiziranost savjetodavne službe.

4.1. Zemljišna politika

Struktura zemljišnih posjeda je najznačajniji ograničavajući čimbenik što u dosadašnjem razdoblju nije bilo intenzivnije sadnje novih voćnjaka. U pogledu mjera zemljišne politike treba učiniti sve da se povećaju prosječni zemljišni posjedi poljoprivrednih gospodarstava, da se čestice poljoprivrednog zemljišta povezuju i okrupnjaju, te da se zemljište obrađuje. U tom cilju nužno je :

- a) pokrenuti proces okrupnjavanja posjeda i to donošenjem više mjera i promjenom zakonskih propisa. Nadalje, u cilju zaustavljanja daljnjeg procesa usitnjavanja poljoprivrednog zemljišta nužno je iskoristiti ustavne ovlasti te pokrenuti izmjenu Zakona o nasljeđivanju (NN br. 48/03) ili cijepanje posjeda rješavati odgovarajućom promjenom Zakona o poljoprivrednom zemljištu (NN br. 66/01 i 87/02). U istom Zakonu potrebno je utvrditi minimalnu stopu poreza na neobrađeno zemljište kako bi se potakla njegova prodaja ili dugogodišnji zakup.
- b) izmjenama Zakona o šumama (NN br. 52/90, pročišćeni tekst), državno šumsko zemljište pogodno za podizanje trajnih nasada treba prenamjenom dati proizvođačima na korištenje, ili prodaju, za podizanje trajnih nasada.
- c) ubrzati prodaju, a samo iznimno odobravati dugogodišnji zakup poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu. S tim u svezi nužno je obvezati jedinice lokalne samouprave da što hitnije izrade, i operacionaliziraju, programe gospodarenja poljoprivrednim zemljištem, a s posebnim naglaskom na zemljište pogodno za podizanje trajnih nasada. Pri tome jedinice lokalne uprave treba osposobiti, i ovlastiti, da na temelju zahtjeva potencijalnih investitora, koji podižu trajne nasade, mogu po ubrzanom postupku rješavati transfer zemljišta (prodaja, dugogodišnji zakup).
- d) u sustavu modela potpore kapitalnim ulaganjima, a prema Zakonu o državnoj potpori u poljoprivredi , ribarstvu i šumarstvu, osigurati 25% financijsku potporu poljoprivrednim gospodarstvima koja kupuju i uređuju poljoprivredno zemljište.

Poseban dio aktivnosti vezan uz zemljište i voćarstvo je potreba pokretanja aktivnosti na ustroju katastra citrusa (mandarine, klementine, naranče, grejp, limuna i dr.), obzirom da je ustroj i tog katastra, na način kako je pokrenut za vinograde, jedna od mjera usklađenja naše legislative i prakse sa normama koje vrijede u Europskoj uniji. S obzirom na potrebu osiguranja sredstva i određivanje nositelja projekta ove aktivnosti trebalo bi započeti u 2005. godini.

4.2. Matični nasadi i rasadničarstvo

Nerazvijenost domaće proizvodnje osnovnog reprodukcijuskog materijala predstavlja znatan ograničavajući čimbenik realizaciji cijeloga programa. Odnosno, dosadašnju razinu domaće proizvodnje nužno je znatnije podići. U ovome dijelu zbog osiguranja potrebnih količina kvalitetnog sadnog materijala za podizanje novih nasada potrebno je što prije poduzeti slijedeće:

- a) osigurati sredstva državne potpore za poticanje zasnivanja matičnjaka podloga i plemki na suvremenim osnovama, koje podrazumijevaju odgovarajući izvorni materijal visoke kvalitete, suvremeni sustav održavanja nasada, čuvanje reznica i dr.. U strukturi, i prema potrebama, u narednom razdoblju potrebno je potaknuti podizanje matičnjaka i to:
  - jezgričavog voća, na površini 30 ha,
  - koštićavog voća, na površini 35 ha,
  - lupinastog voća, na površini 15 ha,
  - jagodičastog i bobičasto voća, na površini 15 ha, i
  - južnog voća na površini 15 ha;
- b) potrebno je značajnije poticati proizvodnju certificiranog i standardnog sadnog materijala. Pri tome treba voditi računa da se u rasadničarstvu mjesto proizvodnje locira u ekološkim proizvodnim prostorima koji će omogućiti potpuno dozrijevanje sadnica (prioritet trebaju imati položaji na kojima je moguće osigurati navodnjavanje);
- c) potrebno je u okviru struke, a putem nadležnog Zavoda, pokrenuti aktivnosti na introdukciji sorata voćnih vrsta, i voćnih podloga, u različitim ekološkim uvjetima;
- d) na razini poduzetništva, te stručne nadgradnje u voćarstvu, nužno je pokrenuti aktivnosti oko otkupljivanja ili zakupljivanja licencnih prava na sortama, i podlogama, (koje su se proizvodno i introdukcijски dokazale kao zanimljive za naše podneblje), kako bi se cjelokupna rasadničarska proizvodnja mogla legalno razvijati.

4.3. Regionalizacija

Preduvjet osmišljenog i stručno osnovanog plana razvoja voćarstva mora se temeljiti na regionalizaciji. Obzirom na uvjetovanost uzgoja pojedinih vrsta klimatskim i pedološkim uvjetima, nužno je na tragu dosadašnjih iskustava, te tragom novih spoznaja (namjenski introdukcijски pokusi) utvrditi regionalni raspored uzgajanih vrsta i sorata unutar vrsta.

Regionalizacijom ćemo postići koncentraciju specijalizirane i točno određene proizvodnje što će omogućiti organizaciju manjih i srednjih proizvođača kroz zadruge u značajne i na tržištu konkurentne i prepoznatljive robne proizvođače. Time je moguće sačuvati postojeće i potencijalne voćarske proizvodne površine samo za tu namjenu.

4.4. Kreditiranje razvojnih programa

Ukupnost financijskog praćenja voćarske proizvodnje uvjet je brže i potpunije realizacije ovoga programa. Stoga je povoljno kreditiranje svih segmenata programa

uz poticaje i druge potpore nužan čimbenik u okviru kojeg bi bilo potrebno u suradnji s HBOR-om i HAMAG-om razvijati model kreditnih linija namijenjenih podizanju voćnjaka, s povoljnijim uvjetima otplate kredita (ročnost i kamata), te s jednostavnijim sustavom garancija za povrat kredita.

Ovakvi okviri kreditne potpore trebali, uključiti kreditiranje nabave i druge opreme, kao što su protumrazni i natapni sustavi, zaštitne mreže od tuče. Tek u tako zaokruženom sustavu voćarska proizvodnja može postići odgovarajuću održivost i konkurentnost na tržištu.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva treba nastaviti program sufinanciranja izgradnje i opremanja novih kapaciteta skladišne infrastrukture u voćarstvu, a posebno izgradnje hladnjača s kontroliranom atmosferom – ULO, prateće opreme sortirači, palete i dr.. Samu aktivnost odabira investitora treba provesti kroz sustav natjecanja projekta uz davanje potpore odabranima projektima u iznosu do 25% od vrijednosti projekta, a s određenim maksimumom od 2,5 milijuna kuna po projektu.

4.5. Zaštita domaće proizvodnje

Ulaskom Hrvatske u WTO i ostale međunarodne integracije bitno je smanjen prostor za povećanje carinskih stopa u zaštiti domaće proizvodnje. Umjesto toga, trebalo bi koristiti iskustva drugih zemalja i poduzimati slijedeće mjere:

- a) pojačati kontrolu kvalitete na tržištu kako domaćeg tako i uvezenog voća,
- b) koristiti mogućnost utvrđivanja zdravstvenih i higijenskih standarda kakvoće proizvoda, i tako onemogućiti uvoz proizvoda koji te standarde neće moći zadovoljiti (sadrža kiselina, šećera, pektina i vitamina).

4.6. Nositelji razvoja, organiziranost i tržište

Nositelji razvoja primarne voćarske proizvodnje su obiteljska i poljoprivredna gospodarstva. Međutim, uvažavajući potrebu usklađenja sa smjernicama i praksom u EU, nužno je u narednom razdoblju promovirati udruživanja proizvođača u različite organizacijske oblike, a sa ciljem organizacijsko-proizvodnog povezivanja te zajedničkog tržišnog nastupa. Time se na tragu nužnog usklađenja domaćeg zakonodavstva i prakse u segmentu tržišta voća sa EU zahtjevima, istodobno može učiniti znatne pomake na proizvodnoj i tržišnoj organizaciji te povezivanju proizvođača.

Izgradnja hladnjača (obične ± faze, i ULO-klime) sa sortiračima nužna je i za sada nedostatna infrastruktura. S obzirom na potrebu povezivanja proizvodnje i trženja proizvoda prednost u realizaciji takvih kapitalnih ulaganja, ali ne i isključivo, treba dati proizvođačkim organizacijskim oblicima (zadruga društva kapitala) koje su u izravnijoj vezi sa proizvođačima voća.

Takvom organizacijom Hrvatska može brzo povećati održivost i konkurentnost domaće proizvodnje na tržištu koje se sve više globalizira te izbjeci sivo tržište koje je u ovoj proizvodnji još uvijek dominirajuće. Kako bi se ti naponi potpunije ostvarili potrebno je što prije završiti izgradnju regionalnih veletržnica kao organiziranih centara ponude i potražnje proizvoda te aukcijske prodaje voća.

4.7. Savjetodavna služba i edukacija proizvođača

Poljoprivredno-savjetodavnu službu treba osposobiti za praćenje i usmjeravanje proizvodnje na plantažama obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i to kako po broju izvršitelja, tako i po razini najsuvremenijih tehnoloških znanja koja se primjenjuju u praksi. Savjetnici u savjetodavnoj službi morali bi kroz dodatnu edukaciju steći licencu za određene specijalnosti.

Zbog toga je nužno organizirati edukacijske stručne seminare za nove proizvođače. U aktivnosti oko prijedloga i izrade programa za takve seminare treba uključiti Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu, Zavodom za voćarstvo, Agronomskim fakultetom, i ostale znanstvene i stručne ustanove iz područja voćarstva.

5. POTICAJNA POLITIKA U FUNKCIJI OSTVARENJA OPERATIVNOG PROGRAMA PODIZANJA NOVIH NASADA U VOĆARSTVU

U zakonu o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu, Ministarstvo je Vladi Republike Hrvatske predložilo određene izmjene i dopune, koje su sukladne, i vode se ovim Operativnim program podizanja novih nasada u voćarstvu (u daljnjem tekstu: Operativnog programa).

Ukupna visina potpora koje će biti isplaćene u okviru ovoga Operativnog programa ovisiti će o maksimalno poticanim količinama, koje će početkom svake godine utvrđivati Vlada Republike Hrvatske. Slijedom te obveze, a i s ciljem realizacije zacrtanog Operativnog programa, maksimalno poticane količina nastojati će se planirati na razini koja omogućava da se predloženi jedinični poticaji iz ovog modela ostvare u 100-tnom iznosu, a na račun drugih potpora za proizvodnje koje su konkurentne i čije je proizvodnje iznad naših potreba.

Stoga u okviru sustava poljoprivredne potpore trebalo bi ovaj program podržati na slijedeći način:

Poticaji koje treba povećati

1. povećati novčane poticaje za podizanje višegodišnjih nasada u voćarstvu na način da se za voćnjake I skupine poticaj poveća sa 20.000 kn/ha na 24.000 kn/ha, a za II skupinu sa 14.000 kn/ha na 16.800 kn/ha, odnosno na približnu razinu 25% vrijednosti ukupne investicije.
2. povećati poticaje po proizvodnoj površini sa dosadašnjih 1.250 kn/ha na 2.500 kn/ha
3. povećati poticaje za proizvodnju sadnog materijala i diferencirati u odnosu na kvalitetu na način da se značajnije stimulira proizvodnja više kategorije kvalitete te treba povećati poticaj za voćnu sadnice kategorije «standard» sa dosadašnjih 1

kn/komadu na 2 kn/komadu, a za sadnicu više kategorije «certificirana» predlaže se poticaj od 4 kn/ komadu;

Novi poticaji koje treba uvesti su :

1. poticaji za razvitak rasadničarstva, kojim se stimulira podizanje matičnih nasada podloga i plemki, te se predlaže uvođenje poticaja za podizanje matičnjaka voćnih podloga u iznosu od 50.000 kn/ hektaru, a za podizanje matičnjaka voćnih plemki predlaže se iznos od 25.000 kn/ hektaru;

Ograničenja koja treba ukinuti:

1. u Zakonu o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu nužno je ukinuti dosadašnji limit od 5,0 ha koje pojedini korisnik u tijeku jedne godine mogao iskoristiti obzirom da ta odredba je u suprotnosti sa glavnim ciljem Operativnog programa.

6. ZAKLJUČAK

Realizacijom Operativnog programa podizanja trajnih nasada, Hrvatska može bitno pokrenuti razvoj hrvatske poljoprivrede, promijeniti njezinu ekstenzivnu strukturu, povećati zaposlenost, proizvodnju i izvoz te pokrenuti razvoj i drugih pratećih grana gospodarstva.

Financijski i prirodni učinci podizanja 15.000 ha novih nasada voćnjaka su znatni , a ilustrativno iskazujemo da omogućuju godišnju proizvodnju voća od 500.000.000 kg, što u kunskoj protivrijednosti iznosi preko 1.000.000.000,00 kn na razini veleprodajnih cijena. Time, a i činjenicom da se proizvedenim voćem u najvećem dijelu supstituiraju dosadašnji uvoz ovaj Operativni program ima svoje puno opravdanje.

Program predstavlja projekciju budućih aktivnosti moguće ga je ostvariti uz uvjet usklađenog djelovanje svih relevantnih subjekata. Obzirom da Hrvatska ima iznimno povoljne uvjete za voćarstvo, te kao je ovo visokoakumulativna proizvodnja, upravo kroz ovaj program i proizvodnju moguće je na putu za Europsku uniju uspostaviti nove moderne proizvodne sustave i europska pravila ponašanja. U konačnici to treba rezultirati konkurentnom proizvodom po cijeni, i kvaliteti, te dobrim standardom proizvođača.